



Džepni vodič za posmatranje ptica



Džepni vodič za posmatranje ptica

Gradiška, 2011

Izdavač: Nevladina organizacija Most

Naslov: Džepni vodič za posmatranje ptica

Autor: Igor Kalaba

Autori fotografija: Nataša Crnković

Narcis Drocić

Dejan Kulijer

Vesna Zadravec

(www.bvo.zadweb.biz.hr)

Jeroen Peters

(www.flickr.com/photos/nuskyn/)

Luc Viatour (www.lucnix.be)

Hans Hillewaert

Carla Llamas Peña

(www.tremendo-mangon.deviantart.com/)

Josef Hlasek

(www.hlasek.com)

Tomislav Klanfar

(www.ptice.net)

Brian Snelson

(www.flickr.com/people/exfordy/)

Tehnički urednik: Darko Bogojević

Tiraž: 100

Sadržaj

Sadržaj.....	05
Uvod.....	07
Zašto su ptice važne.....	08
Kako posmatrati ptice.....	11
Ptice.....	14
<i>Divlja patka.....</i>	15
<i>Siva čaplja.....</i>	16
<i>Bijela roda.....</i>	17
<i>Kobac.....</i>	18
<i>Jastreb.....</i>	19
<i>Riječni galeb.....</i>	20
<i>Divlji golub.....</i>	21
<i>Golub grivnjaš.....</i>	22
<i>Gugutka.....</i>	23
<i>Kukavica.....</i>	24
<i>Mala ušara.....</i>	25
<i>Veliki djetlić.....</i>	26
<i>Šojka.....</i>	27
<i>Svraka.....</i>	28
<i>Čavka.....</i>	29

<i>Gačac</i>	30
<i>Siva vrana</i>	31
<i>Gavran</i>	32
<i>Ćubasta ševa</i>	33
<i>Lastavica</i>	34
<i>Piljak</i>	35
<i>Velika sjenica</i>	36
<i>Plavetna sjenica</i>	37
<i>Brgljez</i>	38
<i>Crvendać</i>	39
<i>Mrka crvenrepka</i>	40
<i>Kos</i>	41
<i>Drozd cikelj</i>	42
<i>Čvorak</i>	43
<i>Zeba</i>	44
<i>Češljugar</i>	45
<i>Domaći vrabac</i>	46
<i>Poljski vrabac</i>	47

Uvod

Ovaj kratki priručnik je nastao kao popratni materijal izložbe Aves Urbicae, koja obrađuje ptice gradova Bosne i Hercegovine, a u nadi da će podstići razvoj "birdwatching" pokreta u Gradišci. Gradiška je sa svojim karakteristikama (grad na rijeci, mnogo zelenila od livada, preko gustiša i parkova do NP "Kozara" i kompleksa "Bardača" u Srbcu) raj za ljubitelje ptica. Nažalost broj ljubitelja koji ih posmatraju kroz dvoglede i tražila fotoaparata je daleko nadmašen brojem onih koji to rade kroz optičke nišane snajperskih pušaka (domaćih i stranih). Ovo je skroman početni, ali neophodan korak u obrazovanju prvenstveno mladih, iako su i stariji više nego dobrodošli. Obrazovanju koje bi trebalo prerasti u poštovanje i divljenje i na kraju nadamo se u snažan pokret koji bi osigurao sigurnost pticama Gradiške i njene okoline.

Zašto su ptice važne

Pomalo je tužna činjenica da se ovo pitanje uopšte i postavlja. No međutim danas, u doba kapitalizma, finansijskih i inih kriza izgleda da se činjenica da je svaka vrsta i jedinka te vrste ključan i neizostavan dio veoma komplikovane i neraskidive mreže života ne smatra važna sama po sebi.

Ptice su kao i pripadnici drugih carstava jedan od nosećih stubova te strukture. Ali, zbog potrebe današnjih rasprava navesti ćemo par razloga zašto su ptice značajne čovjeku (iako je i on dio iste mreže života, tako da ako je ptica značajna hrastu, krtici, mravu, značajna je i čovjeku).

U šumama i na poljoprivrednim kulturama ptice se smatraju za prirodne regulatore populacije mnogih insekata koji bi u prevelikom broju uzrokovali masovna opustošenja šuma i uništenje usjeva. Takođe, ptice često mogu prepoznati insekte koji su zaraženi nekim virusnim oboljenjem, takve insekte ne konzumiraju te dopuštaju širenje zaraze i regulaciju brojnosti mnogih štetočina. A i kada pojedu zaražene jedinke, defeciranjem će taj

virus prenijeti svojom teritorijom i time proširiti infekciju. Neke ptice "pljeve" polja hraneći se biljkama koje se smatraju korovima. Isto tako, ptice koje se hrane biljnom hranom, sjemenkama, ta sjemena nakon konzumacije nose nekada kilometrima daleko i nakon defekacije ostavljaju sjeme na novoj teritoriji, daleko izvan sjenke svog roditelja, koji bi spriječio njegovo klijanje i rast, dok će druge igrati ulogu polinadora, osjemenjavajući veliki broj biljaka za vrijeme svog života. Takođe, jaja mnogih ptica su veoma bitan dio prehrane mnogih šumskih životinja poput lisica, zmija i dr. Danas manje, ali istorijski veoma bitna uloga ptica je bila i u ljudskoj prehrani. U mnogim zemljama, posebno u Aziji kormorani su već vijekovima korišteni kao oružje za ribolov kao i sokolovi za lov u Mongoliji, širom Evrope i dr. dijelovima svijeta. Morske ptice su nerijetko spašavale život izgubljenim pomorcima koji su ih pratili do sigurnosti obale.

Takođe, danas je najčešće zaboravljena vještina predviđanja vremena posmatranjem ponašanja lastavica i drugih letača.

Mnoge ptice su veoma osjetljive na promjene u životnoj sredini, poput zagađenja tako da se koriste kao veoma pouzdani bioindikatori zdravlja našeg okruženja.

Napokon imamo i sve popularniji i potrebniji tzv. eko – turizam. Buđenje uz pjesmu ptica pjevačica garantuje zadovoljnog gosta!

I na kraju, dovoljno je da pogledamo u istoriju i da vidimo Dedala i Ikara kako čežnjivo gledaju u nebo, da vidimo Tora kojem dva gavrana šapuću novosti iz svijeta i da se sjetimo golubice koja je sa maslinovom grančicom u kljunu donijela nadu čovječanstvu da bismo shvatili duboko ukorijenjenu i neraskidivu vezu čovjeka i ptice.

Kako posmatrati ptice

Posmatranje ptica ne zahtijeva mnogo novca, najveće investicije su dvogled, ključ (vodič za prepoznavanje), terenska bilježnica i dobar par cipela. Ono čega treba imati na pretek jeste strpljenje. Povodom toga postoji par pravila posmatranja ptica:

★ Ptice posmatrajte kada su najaktivnije. U toku godine to je period seobe (kraj februara – april i avgust – novembar) i gniježđenja (uglavnom mart – juni ili juli). Naravno postoje i izuzeci. U toku dana najbolje je ptice posmatrati pola sata prije pa do 3 ili 4 (za vrijeme svježijih dana) sata nakon izlaska sunca, te nakon 15:00 (16:00 po toplijem danu). Podne je period smanjene aktivnosti, osim nekih grabljivica koje krstare po toplim vazdušnim strujama

★ Ako ste u grupi nemojte ometati druge posmatrače, i poštujte tuđu imovinu (dvorišta).

★ Izbjegavajte uznemiravanje ptica, posebno ako ih posmatrate u vrijeme parenja. Ptice su često veoma osjetljive pa mogu čak i napustiti svoja gnijezda sa mladima koji će biti prepušteni sami sebi. Ne pretjerujte u imitiranju njihovih glasova, ne dodirujte gnijezda niti jaja ili ptiće koje možda nađete u njima.

★ Za sobom ne ostavljajte ništa osim otiska stopala! Izbjegavajte lomljenje grana, kršenje gustiša i slično uništavanje okoline. Nipošto ne ostavljajte otpad za sobom. U hranilice stavljajte samo odgovarajuću hranu!

★ Odolite iskušenju kada nađete ptića na zemlji, on najvjerovaljnije uči letjeti, a roditelji su u blizini i čekaju da se vi udaljite.

★ Može se desiti da nađete pticu koja se ne pomjera, najčešće su u stanju obamrlosti, u koje neke vrste ptica padaju da sačuvaju

energiju. Često će se i ptice koje udare u prozor vaše kuće osvijestiti nakon par minuta, u tom slučaju ako možete ostanite pored nje ako bi neki predator (poput mačke) naišao.

- ★ Ptice prenose više bolesti, budite oprezni u slučaju kontakta, posebno zbog krpelja koji mogu nositi Lajmsku bolest. Veće pomore obavezno prijavite nadležnim organima.

- ★ U slučaju da postavljate kućice ili hranilice obratite pažnju na lokaciju (zbog predatora), na korištene materijale, nanošenje boje (samo na vanjskoj strani kućice), vrstu hrane i higijenu(zbog zaraznih bolesti).

Ptice



Divlja patka

(*Anas platyrhynchos*)

Karakteristike:

Vodena ptica zdepastog tijela i kratkog vrata. Mužjaci su prepoznatljivi po zelenoj glavi ispod koje se nalazi bijela ogrlica i prsa smeđe boje. Ženke su smeđe boje. Tijelo je sivo a kljun žut, kratak i zaobljen pri kraju. Krila su smeđa sa sivim plohamama. Najljepši ukras krila je "ogledalo" plave boje sa bijelim okvirom (najbolje se vidi u letu). **D:** 51 – 62 cm, **RK:** 81 – 98 cm

Stanište:

Načinom života je vezana uz slatkvodna staništa (stajaćice, spore tekućice, močvare...). Zimuje i uz morske obale i akumulacije. Uglavnom se drži blizu žbunja i trske. U gnijezdu, koje prave od bilja i perja, ili preuzimaju od drugih vrsta liježe 8 – 15 jaja.

Hrana i hranjenje:

Veoma je proždrljiva, jede njeno lišće i vrhove raznih trava i barskih biljaka, kao i pupoljke biljaka, klice i zrelo sjemenje. Takođe lovi sve životinje od crva do riba.

Siva čaplja

[*Ardea cinerea*]



Karakteristike:

Graciozna ptica vitkog tijela i dugog vrata. Tokom mirovanja i leta vrat je savijen, dok hoda ispravljen. Kljun je dug i zašiljen. Tijelo je uglavnom sive sa primjesama bijele boje, a na glavi je lako uočljiva crna čuba. Prilikom leta je jasno vidljiva vanjska polovica krila crne boje. **D:** 90 – 100 cm, **RK:** 175 – 195 cm.

Stanište:

Vezana je uz slatkvodna (močvare, jezera, rijeke, akumulacije, ribnjaci) i priobalna morska staništa. Nerijetko se viđa i na livadama, pašnjacima i oranicama. Gnijezdi se u kolonijama, jedanput godišnje, polaže 4 – 6 jaja. Mužjak i ženka zajedno grade gnijezdo, uglavnom na drveću, rjeđe u trćacima ili stijenama.

Hrana i hranjenje:

Hrani se u plićaku, najčešće lovi ribe, vodozemce i male sisare, stojeći nepomično ili se polako prikradajući svojoj žrtvi.



Bijela roda

[*Ciconia ciconia*]

Karakteristike:

Svima poznata, velika ptica koja donosi sreću i bebe! Vrat je dug, glava bijela. Krila su crna, sa bijelim plohamama a noge dugačke, crvene boje. Obojenost je ista kod ženki i mužjaka. Vrat u letu drže ispravljen. Veoma je tiha, osim ako je uzbudjena, tada se glasa klepetanjem kljuna, savijajući glava unazad. **D:** 100 - 115 cm, **RK:** 155 – 165 cm.

Stanište:

Vezana je uz otvorena, plavna područja (obale rijeka, močvare) i poljoprivredne površine. Gnjiježdi se pojedinačno ili u kolonijama, u leglu se može naći 3 – 5 jaja, na kojima sjede oba roditelja koji često ostaju partneri do kraja života. Gnjezda pravi na kućama, električnim stubovima i drveću.

Hrana i hranjenje:

Hrani se insektima, glistama, vodozemcima, gmizavcima i malim sisarima, rjeđe ribama. Često ih se može vidjeti u manjim skupinama kako se hrane na njivama i oranicama.

Kobac

[Accipiter nisus]



Karakteristike:

Odrasle ptice su sive, dok su mlađe smeđe po leđima i glavi. Ženke po glavi imaju više bijele boje a mužjaci imaju upadljivo riđe obaze. Donja strana tijela je karakteristično isprugana i kod mužjaka više riđa. Oči su žute. Krila su kratka, široka i tupa. Prilikom jedrenja rijetko zamahuje krilima. Ženke su veće od mužjaka. **D:** 28 – 38 cm, **RK:** 55 – 70 cm.

Stanište:

Nalazimo je uz šumovite predjele, ali i u blizini ljudskih naselja. Gnijezda gradi na drveću i polaže 4 – 6 jaja, jedanput godišnje.

Hrana i hranjenje:

Uglavnom se hrani pticama, do veličine goluba, koje lovi u zraku napadajući ih odozgo velikom brzinom. Rijeđe se hrani insektima i sitnim sisarima.



Jastreb

(*Accipiter gentilis*)

Karakteristike:

Srednje velika grabljivica sa slabo uočljivim vratom i malom glavom. Kljun, oštar, kratak i povijen prema dole, tipičan za grabežljivice. Krila, leđa i glava sive boje, donja strana svijetla – siva i isprugana. Rep širok i sa oblim vrhom, na podrepku jasno vidljiva bijela mrlja. Ženka je veća od mužjaka. Pri lovru leti brzo i nisko a dok osmatra kruži sa čestim zamasima krila. **D:** 48 – 62 cm, **RK:** 135 – 165 cm.

Stanište:

Vezana je uz šumska staništa, najčešće uz same rubove šuma, gdje lovi. Gniježdi se pojedinačno, na drveću. Jednom godišnje polaže 2 – 5 jaja.

Hrana i hranjenje:

Sposoban lovac, hrani se veoma raznoliko od insekata, sitnih sisara do drugih ptica do veličine kokoške. Dok traži plijen kruži, sa čestim zamasima krila. U lovru se kreće veoma brzo i spretno, često po samoj ivici staništa, iznad živica i žbunja ne bi li napravila zasjedu za plijen.

Riječni galeb

[*Chroicocephalus ridibundus*]



Karakteristike:

Ptica srednje veličine, lako prepoznatljiva po čokoladno – smeđoj glavi u periodu gniježđenja. Ostatak godine glava je bijela sa smeđom mrljom iza oka. Donja strana tijela je bijela dok su krila i leđa siva.
D: 34 – 37 cm, **RK:** 86 – 99 cm.

Stanište:

Nalazimo je uz slatkovodne površine (rijeke, močvare, jezera, ribnjake...) i poljoprivredne površine, dok tokom zime zalazi u gradove. Čest je gost smetlišta. Gnijezdi se u kolonijama, gnijezda pravi na ostrvcima ili plivajućoj vegetaciji, u njih polaže 2 – 4 jaja.

Hrana i hranjenje:

Riječni galeb je izraziti oportunistički ptica koji se hrani insektima, ribom, crvima, sjemenjem ali i ljudskim i ostacima drugih životinja.



Divlji golub

[*Columba livia*]

Karakteristike:

Jedna od najpoznatijih ptica. Sive je boje, na repu i krilima imaju crne linije. Oči su crvene sa žutim prstenom. Na vratu se ističe ljubičasto – zelena sjajna ploha. Kljun je kratak i taman, sa bijelom nosnicom. U gradovima je prisutna forma *domestica* (domaći ili gradski golub) koji se od divljeg goluba razlikuje po velikoj varijabilnosti boje ruha. **D:** 31 – 34 cm, **RK:** 62 – 68 cm.

Stanište:

Nastanjuje različita staništa, od mora do planina. Forma *domestica* je veoma vezana uz ljudska staništa. Gnijezde se pojedinačno, gnijezda prave na drveću, u potkrovlijima kuća... U 3 – 9 godišnje polaže po 2 jajeta.

Hrana i hranjenje:

Hrani se sjemenjem i otpacima iz domaćinstava (mrvice, kuhana zrnasta hrana i sl.).

Golub grivnjaš

[*Columba palumbus*]



Karakteristike:

Naš najveći golub. Tijelo je sivosmeđe boje sa zelenim prelivom na vratu i dvije karakteristične bijele poprečne pruge sa obje strane vrata (samo kod odraslih jedinki). Kao i divlji golubi i grivnjaš ima malen kljun, sa bijelim nozdrvama. U poređenju sa divljim, grivnjaševo tijelo je izduženo i elegantnije. **D:** 38 – 43 cm, **RK:** 68 – 77 cm.

Stanište:

Otvoreni prostori, šume, parkovi... Gradi neuredna gnijezda u krošnjama drveća. Više puta u toku godine polaže po dva jajeta.

Hrana i hranjenje:

U prirodi se hrani sjemenjem i bobicama dok se gradski golubovi ne libe nahraniti ljudskim otpadom (mrvice i sl.).



Gugutka

[*Streptopelia decaocto*]

Karakteristike:

Po obliku i veličini slična golubu. Na tijelu preovlađuje pepeljasto – smeđa boja sa crnim vrhovima na krilima. Kod starijih primjeraka se vidi karakteristična "ogrlica" crne boje, oko vrata. Glasa se karakterističnom pjesmom od trostrukog "gu – guuuu – gu".
D: 31 – 33 cm, RK: 48 – 56 cm.

Staniste:

Nalazimo je uz područja sa raštrkanim drvećem i grmljem, posebno uz ljudska naselja (parkovi, vrtovi...). Gnjezdi se pojedinačno, na drveću. Leže po dva jajeta 2 – 5 puta godišnje.

Hrana i hranjenje:

Hrani se raznim sjemenjem, rijetko sitnim insektima.

Kukavica

[*Cuculus canorus*]



Karakteristike:

Ptica vitkog tijela, kljun malen i blago zaobljen, crne boje na korjenu žućkast, krila su dugačka i šiljasta a rep veoma dugačak i zaobljen, crne boje sa bijelim mrljama. Mužjak je na gornjoj strani tijela plavičasto – pepeljastosiv do tamno – pepeljastosive boje, a na donjoj bijelo – siv sa poprečnim talasastim tamnjijim prugama pa u letu podsjeća na kopca. **D:** 32 – 34 cm, **RK:** 55 - 60 cm.

Stanište:

Živi na drveću ali nije vezana za šumu niti za posebnu vrstu drveća. Nalazi se i na čistinama obraslim grmljem ali u manjem broju, dok god tu ima dovoljno ptica koje će uzgojiti njeno parazitsko mlado koje ostavlja u njihovim gnijezdima. Zato ipak najviše voli šume sa raznovrsnim drvećem pa je lakše nalazimo u blizini vjetroloma, močvara...

Hrana i hranjenje:

Hrani se insektima koje vješto lovi, rijede jagodama i bobicama. Hrani se i dlakavim insektima jer je imuna na otrove gusjeničinih dlaka, zbog ove odlike i nezasitnog apetita je veoma značajan dio svih šumskih ekosistema.



Mala ušara

[Asio otus]

Karakteristike:

Ptica srednje veličine i smeđe boje ruha. Glava je velika sa kukastim kljunom. Ime je dobila po karakterističnim uškama na glavi. Oči su karakteristične narandžaste boje. Svoje prisustvo odaje turobnim i kratkim "hu", dok mlade ptice imaju prodorniji glas koji podsjeća na škripu ljljaške i može se čuti na udaljenosti od 2 km. D: 35 – 37 cm, RK: 90 – 100 cm.

Stanište:

Najviše je vezana uz crnogorične šume, otvorene predjele sa raštrkanim drvećem, rubove močvara, parkove i sl. staništa. Gnijezdi se pojedinačno, polaže 4 – 8 jaja. Gnijezda pravi u starim gnijezdima vrana ili drugih grabljivica na drveću ili u grmlju.

Hrana i hranjenje:

Najčešće se hrane malim glodarima, rjeđe pticama i sisarima. Noću lovi u niskom letu, dok se danju skriva u krošnji drveta. Veoma su značajne zbog kontrole populacija štetnih glodara.

Veliki djetlić

[*Dendrocopos major*]



Karakteristike:

Prepoznatljiva ptica, crno bijelih leđa i krila, bijele donje strane tijela i jarko crvenog podrepka. Zatiljak je lako primjetan dok svojim jakim kljunom bubenja po nekom drvetu. Na skupljenim krilima se vide dvije velike neprekinute bijele površine i tri manje, tačkaste. Na obrazu ima neprekinutu crnu liniju. Noge su kratke sa dugim prstima od kojih su dva okrenuta prema naprijed a dva prema nazad. D: 22 – 23 cm, RK: 38 – 44 cm.

Stanište:

Nalazimo ga u različitim tipovima šuma (lišćarske, četinarske), predjelima sa raštrkanim drvećem, parkovima, vrtovima, voćnjacima... Gnijezda prave u dupljama stabala. Jednom godišnje polaže 5 – 7 jaja.

Hrana i hranjenje:

Hrani se biljnom i životinjskom hransom. Snažnim kljunom buši koru drveća nakon čega dugim ljepljivim jezikom sa kukicama ispod nje izvlači ličinke kukaca. Takođe jede i odrasle insekte te ptice drugih ptica.



Šojka

[*Garrulus glandarius*]

Karakteristike:

Takođe ih zovu šarene vrane. Veoma glasna i lako uočljiva ptica, prepoznatljiva po bijeloj trtici, plavobijelim plohamama na krilima i tamnoj mrlji iza kljuna. Krila i rep su tamni, dok boja na tjemenu, leđima i donjoj strani tijela varira. Tjeme: od slaboružičastog ispruganog do potpuno crnog; Leđa i donji dio tijela: od ružičaste do sive boje. **D:** 32 – 35 cm, **RK:** 54 – 58 cm.

Stanište:

Uglavnom je vezana us listopadne šume, ali se nalazi i u parkovima i vrtovima, čak i u centru velikih gradova. Gnezdi se na drveću, leže 4 – 7 jaja.

Hrana i hranjenje:

Hrani se insektima, jajima i plodovima. Posebno voli plodove hrasta i bukve. Žireve koje ne pojede sakriva, ali ih često zaboravlja tako da oni klijaju i rastu u novo drveće.

Svaka

[*Pica pica*]



Karakteristike:

Lako prepoznatljiva crno – bijela ptica dugog ljubičastoplavog repa. Gornja strana tijela je crna a donja bijela. Noge i kljun su crne boje. D: 40 – 51 cm, RK: 52 – 60 cm.

Stanište:

Uglavnom je vezana za ljudska staništa (parkovi i vrtovi) i poljoprivredne površine. Veoma su teritorijalne i tokom godine žive na teritoriji koju veoma aktivno brane. U doba parenja su veoma agresivne i dešava se da napadnu ljude ili kućne ljubimce. Gnijezda su velika i pokrivena, na najvišim granama drveća ili u grmlju. Polaže 5 – 8 jaja.

Hrana i hranjenje:

Kreće se po zemlji tražeći insekte i njihove larve, male kičmenjake ali i biljnu hranu. Ne libi se uzimati hranu od ljudi čak i ako treba ući kroz otvoren prozor i ukrasti koji zalogaj. U proleće pljačka gnijezda sitnih ptica pjevačica. Česta je i uz odlagališta otpada.



Čavka

[*Corvus monedula*]

Karakteristike:

Prilično česta ptica srednje veličine. Tijelo je crne boje a glava siva. Kljun je kratak i debeo. **D:** 30 – 34 cm, **RK:** 64 – 73 cm.

Stanište:

Najčešće je nalazimo u blizini čovjeka, u parkovima, vrtovima i poljoprivrednim površinama (posebno na pašnjacima). Može se vidjeti i na drugim staništima poput stijena i litica. Gnijezdi se kolonijalno u rupama u starom drveću, stijenama i zgradama. Polaže 2 – 9 jaja.

Hrana i hranjenje:

Hrani se različitimo biljnom i životinjskom hranom, a u gradovima je čest posjetilac smetlišta.

Gačac

[*Corvus frugilegus*]



Karakteristike:

Velika, veoma inteligentna ptica, ljubičasto – crne boje i jakog kljuna. Oko kljuna nema perja, a pri osnovi se nalaze čekinje. Često ga mješaju sa gavranom od kog se razlikuje ne samo po veličini (manji) već i po svijetlijem kljunu. D: 41 – 49 cm, RK: 81 – 94 cm.

Stanište:

Najčešće se nalazi uz poljoprivredne predjele, pašnjake i livade sa pojedinačnim drvećem. U gradovima su česte kolonije u parkovima sa raštrkanim drvećem. Gnjizda se nalaze u velikom broju na višim granama drveća, sa 3 – 5 jaja u jednom leglu godišnje.

Hrana i hranjenje:

Hrani se biljkama i malim životinjama, veliki je oportunist i veoma spretan u dobavljanju hrane.



Siva vrana

[*Corvus corone*]

Karakteristike:

Velika, lako prepoznatljiva i česta ptica. Glava i krila su crne boje a ostatak tijela je siv. Kljun je snažan, crne boje. Glasa se prepoznatljivim graktanjem.
D: 44 – 51 cm, RK: 84 – 100 cm.

Stanište:

Gnijezdi se na različitim otvorenim staništima, bilo poljoprivrednim, parkovima, vrtovima. Naučena na čovjeka i njegova staništa, često posjećuje smetlišta. Gnijezdi se pojedinačno, praveći gnijezda na drveću. Leže 4 – 6 jaja.

Hrana i hranjenje:

Veoma snalažljiva oportunistička ptica, hrani se insektima, manjim sisarima i pticima drugih vrsta čija gnijezda može u potpunosti zbrisati, a štetu nanosi i poljoprivrednim kulturama pa se smatra i štetočinom. Hrani se i ljudskim otpadom sa smetlišta.

Gavran

[*Corvus corax*]



Karakteristike:

Po mnogima najinteligentnija ptica na svijetu. Lako prepoznatljiva životinja, krupne građe, romboidnog repa i potpuno crne boje tijela. Kljun je jak. Glasa se karakterističnim graktanjem. **D:** 54 – 67 cm, **RK:** 115 – 130 cm.

Stanište:

Vezan je za otvorena, brdovita staništa sa brdovitom podlogom. Gnjizda savija na drveću ili na liticama. Jednom godišnje polaže 3 – 6 jaja.

Hrana i hranjenje:

Veoma snalažljiv svaštojed. Imaju sposobnost izrađivanja alatki kao i korištenja okoline (gradskog saobraćaja za lomljenje ljuški orašastog voća). U divljini se mogu vidjeti kako prate veće lovce od kojih drsko kradu dijelove lovine. U Australiji su jedna od rijetkih vrsta koja je naučila kako pojesti otrovnu žabu *Bufo marinus* (brzim udarcem je okrene na leđa, ubije kljucanjem i probijanjem tanke kože na trbuhu, gdje nema otrovnih žlijezda).



Ćubasta ševa

[*Galerida cristata*]

Karakteristike:

Mala, sitna ptica, prepoznatljiva po uzdignutoj i lako uočljivoj čubici na glavi (može biti spuštena). U toku leta se uočava narandžasto pokrilje. Sposoban letač, melodično pjeva u toku leta. Po tlu se kreće trkom. **D:** 17 – 19 cm, **RK:** 30 – 38 cm

Stanište:

Nalazi se na otvorenim područjima sa niskom travom i ogoljenim površinama, posebno kraj makadamskih puteva. Česta je i uz veća gradilišta. Gnijezdi se na tlu, liježe 3 – 6 jaja. Gnijezdo koristi samo za jedno leglo.

Hrana i hranjenje:

Hrani se sjemenjem, insektima i paucima (sa zadnja dva posebno za vrijeme parenja).

Lastavica

[*Hirundo rustica*]



Karakteristike:

Male, nježno građene ptice širokih grudi, kratkog vrata i spljoštene glave. Kljun je veoma kratak, na korijenu širi nego na vrhu. Gornja strana tijela je metalnocrno – plava a donja rumeno – bež boje. Lako je prepoznatljiva po svom dugom, rašljastom i bijelo istačkanom repu. Čelo i grlo su riđe boje. Na gornjem dijelu prsa se vidi plavo – crna pruga. Noge su kratke i slabe sa malim noktima. Vješt je letač sa dugačkim i šiljatim krilima.
D: 17 – 19 cm, RK: 32 – 34 cm.

Stanište:

Vezana je uz otvorene predjele i naselja. Gnijezdi se u kolonijama, gnijezda često pravi na čovjekovim kućama, ili pak na stijenama i strmim padinama, u obliku zdjele. 2 – 3 puta godišnje liježe 4 – 6 jaja.

Hrana i hranjenje:

Hrani se insektima koje veoma vješto lovi u zraku, ne može da hvata plijen na zemlji, zato se u slučaju duže kiše kada insekti ne napuštaju svoja skloništa može naći u nevolji pa pokušava da ih preletanjem uplaši i natjera da polete. Zbog svoje aktivnosti zahtjeva mnogo hrane i jede dokle god leti.



Piljak

[*Delichon urbicum*]

Karakteristike:

Veoma česta i brojna vrsta u naseljima i gradovima. Gornja strana tijela je crno – plava a donja bijela. Piljak je manji od lastavice a rep mu je kraći i manje rascijepljen. Veoma je živahan i spretan letač. **D:** 12,5 – 15 cm, **RK:** 26 – 29 cm.

Stanište:

Najčešća je u ljudskim naseobinama, ali se vidi i u prirodnim staništima. U gradovima je brojniji od lastavice. Svoja okrugla gnijezda sa otvorom naprijed pravi na zidovima ispod krovova, ispod mostova, u pećinama, na liticama... 1 – 2 puta godišnje polaže 3 – 5 jaja.

Hrana i hranjenje:

Hrani se sitnim insektima koje veoma spretno lovi u letu.

Velika sjenica

[*Parus major*]



Karakteristike:

Sitna ptica, glava je crna sa bijelim obrazima. Donji dio tijela je svijetložut. Od podbratka, preko prsa do trbuha se proteže crna linija koja je šira kod mužjaka. Krila su plavozelena. D: 13,5 – 15 cm, RK: 22,5 – 25,5 cm.

Stanište:

Nalazimo je na različitim tipovima staništa, od šuma do parkova i vrtova. Često se viđa u miješanim jatima sa drugim sjenicama od kojih odskače zbog svoje veličine. Gnjinezdi se u dupljama drveća, leže 6 – 12 jaja, 1 – 3 puta godišnje.

Hrana i hranjenje:

Hrani se insektima, sjemenkama i plodovima.



Plavetna sjenica

[*Cyanistes caeruleus*]

Karakteristike:

Mala ptica, mužjaci i ženke su dosta slični, trbuš je svijetlo žut. Lako je prepoznatljiva po svijetloplavom tjemenu sa bijelim obrubom na glavi.. D: 10,5 – 12 cm, RK: 17,5 – 20 cm.

Stanište:

Nalazimo je u listopadnim šumama, parkovima, područjima sa raštrkanim žbunjem i živicama, voćnjacima i vrtovima. Gnijezda pravi u dupljama drveća i rupama u zidu. U jednom do dva legla godišnje polaže 7 – 13 jaja.

Hrana i hranjenje:

Hrani se insektima, sjemenkama i plodovima.

Brgljez

[*Sitta europaea*]



Karakteristike:

Prepoznatljiva mala ptica zbijenog tijela, kratkog repa i dužeg kljuna. Gornja strana tijela je sive boje dok donja varira od bijele do narandžasto – smeđe. Na glavi se nalazi karakteristična crna očna pruga. Lako je prepoznatljiva po kretanju – po drveću se kreće silazeći glavom nadole. D: 12 – 14,5 cm, RK: 22,5 – 27 cm.

Stanište:

Nalazimo je u različitim tipovima šuma, u parkovima i vrtovima. Gnijezda pravi u dupljama drveća, i u njima leže 5 – 8 jaja.

Hrana i hranjenje:

Hrani se insektima, plodovima i sjemenkama.



Crvendać

(*Erithacus rubecula*)

Karakteristike:

Malena ptica. kljuna je sličnog onom kod drozdova, noge su srednje dugačke, slabe sa četiri prsta sa kandžama. Rep je prilično dugačak i blago urezan, krila kratka. Perje je kod oba pola jednake boje, kod mlađih jedinki je sivo i posuto mrljama. Gornji dio tijela je maslinastosiv, donja strana sivkasta, a najlakše se prepoznaju po crvenom grlu i prsima. **D:** 12,5 – 14 cm, **RK:** 20 – 22 cm.

Stanište:

Rasprostranjen je u svim tipovima staništa, svaka šuma sa gustim prizemnim rastinjem mu pruža zaklon. Zatičemo ga i u gradovima i parkovima u živicama i žbunju. Gnijezda se obično nalaze blizu tla ili na njemu, među korenjem, u mahovini pa čak i u narušenim rupama nekih sisara. Nose 5 – 7 jaja, dva puta godišnje.

Hrana i hranjenje:

Uglavnom se hrane insektima, crvolikim beskičmenjacima, puževima ali i bobicama. Dok prehranjuju mlade više se baziraju na insekte i njihove larve pa se može reći da su čistači parkova i šuma.

Mrka crvenrepka

[*Phoenicurus ochruros*]



Karakteristike:

Malena, sivo – crnkasta ptica. Lako je prepoznajemo po riđoj trtici i repu kod mirovanja, kada treperi repom. Na krilima je vidljiva bijela mrlja. Preovlađuje tamno – siva boja tijela, nešto svijetlijia kod ženki. **D:** 13 – 14,5 cm, **RK:** 23 – 26 cm.

Stanište:

Ljubitelj je kamenitih predjela (stijene, obronci, planinski kukovi), ali je viđamo i u selima i gradovima. Gnijezda pravi u rupama stijena i ispod krovova stijena. Polaže 4 – 6 ptića, 2 – 3 puta godišnje.

Hrana i hranjenje:

Glavna hrana su joj insekti.



Kos

[*Turdus merula*]

Karakteristike:

Mužjaci lako prepoznatljivi po crnoj boji i žutom do narandžastom kljunu. Ženke i mladi su više smeđi i tamnijeg kljuna. Na prstima se nalaze malene kandže.
D: 23,5 – 29 cm, **RK** 34 – 38,5.

Stanište:

Nalazimo ga na više staništa u šumama, vrtovima i parkovima. Ženka pravi gnijezda na drveću i u žbunju od blata, suve trave i grančica. Mužjak nekad pomaže pri skupljanju materijala. U 2 – 3 legla godišnje polaže 3 – 6 jaja.

Hrana i hranjenje:

Kos je izraziti svaštojed, uglavnom se hrani raznim beskičmenjacima a ishranu dopunjuje orasima, sjemenkama, plodovima...

Drozd cikelj

[*Turdus philomelos*]



Karakteristike:

Ptica srednje veličine. Gornja strana je tamno smeđe boje, kao i glava. Donji dio tijela svijetao sa mnogo pjega. Pri letu se vidi žuto – smeđe pokrilje. **D:** 20 – 23 cm, **RK:** 33 – 36 cm.

Stanište:

Nalazimo je na različitim tipovima staništa, u šumama, parkovima, vrtovima... Gnijezda pravi na drveću i u žbunju. U dva legla godišnje polaže 3 – 6 jaja.

Hrana i hranjenje:

Hrane se jagodama, glistama, crvima i drugim beskičmenjacima. Veoma su umješni u izvlačenju puževa iz njihovih kućica (svaki drozd na svom teritoriju ima kamen ili panj koji koristi kao nakovanj od koji razbija puževu kućicu).



Čvorak

[*Sturnus vulgaris*]

Karakteristike:

Mala ptica, slična kosu, kratkog repa i žutog kljuna. Odrasli su crni sa ljubičasto – zelenkastima odsjajem i pjegama po tijelu. U zimskom periodu mogu primiti svjetliju boju (čak i sivu) i postaju pjegaviji. Krila u letu imaju trokutast zašiljen izgled. Mladunci po napuštanju gnijezda nemaju metalni odsjaj. **D:** 19 – 22 cm, **RK:** 37 – 42 cm.

Stanište:

Naseljava različita staništa, od ravničarskih šuma do gradskih parkova i vrtova. Čest je i veoma brojan uz poljoprivredna zemljišta i voćnjake. Gniježdi se u manjim kolonijama, u pojedinačnim gnijezdima. U dva legla godišnje polaze 5 – 7 jaja. Odmah poslije gniježđenja odlaze na zajednička noćilišta (najčešće močvare, ostrvca...) a na jesen formiraju ogromna jata.

Hrana i hranjenje:

Čvorak je svaštojed, prilagođava se godišnjem dobu. Hrani se manjim životinjama i biljkama (sjemenje, plodovi). Zbog svoje brojnosti i apetita mogu načiniti velike štete u voćnjacima i vinogradima.

Zeba

[*Fringilla coelebs*]



Karakteristike:

Mala ptica smedih leđa i sivozelenog nadrepka. Mužjaci imaju sivoplavo tjeme i zatiljak a crvenkastosmeđe obraze, vrat i trbuš. Ženke su maslinastosmeđih leđa i svjetlosmeđeg trbuha. Na krilima se vide lijepo bijele pruge od kojih je poslednja žuta. Kljun im je čunolik, gornji deo često malo duži od donjeg. D: 14 – 16 cm, RK: 24,5 – 28,5 cm.

Stanište:

Nalaze se na različitim staništima, od šuma do parkova i vrtova. Gnjiježdi se pojedinačno praveći gnijezda na drveću. U dva legla godišnje polaže 3 – 6 jaja.

Hrana i hranjenje:

Zeba se hrani sjemenkama raznih biljaka a preko ljeta i insektima. Mlade uglavnom hrane insektima.



Češljugar

[*Carduelis carduelis*]

Karakteristike:

Mala ptica sa lako prepoznatljivom crvenom maskom na prednjem dijelu lica, bijelim obrazima i crnom tjemenu i zatiljku. Stomak je bijel sa svijetlo - smeđim bokovima i prsimi. Krila su crno – žuta. Majstor je prikrivanja i samo ga njegova melodična pjesma povremeno otkriva. D: 12 – 13,5 cm, RK: 21 – 25,5 cm

Stanište:

Naseljavaju rubove šuma, predjele sa raštrkanim drvećem i grmljem, poljoprivredne površine, voćnjake, parkove i vrtove. Gnjize se na listopadnom drveću, u voćnjacima najčešće na stablima jabuke ili trešnje, a u parkovima na topolama i favoru. Ženka najčešće nosi 4 – 6 jaja.

Hrana i hranjenje:

Hrani se sjemenjem i pupovima, takođe lovi kukce koje nosi pticima.

Domaći vrabac

[*Passer domesticus*]



Karakteristike:

Mala, veoma brojna ptica. Smeđe je boje, mužjaci imaju smeđu glavu sa sivim tjemenom dok su ženke neupadljive i potpuno smeđe. D: 14 – 16 cm, RK: 21 – 25,5 cm.

Stanište:

Gdje god se zatekne, vrabac živi u prisnoj zajednici sa čovjekom. Gnijezdi se ispod oluka, na drveću, u udubljenim zidovima. Gnijezdo prave zajedno mužjak i ženka, često tik do gnijezda drugih parova. Legu 4 – 6 jaja, 2 – 4 puta godišnje.

Hrana i hranjenje:

Hrane se insektima, sjemenkama i ljudskim otpadom (npr. mrvice kruha).



Poljski vrabac

[*Passer montanus*]

Karakteristike:

Veoma česta ptica, po tome i građi veoma sličan svom bliskom rođaku Običnom vrapcu. Mužjaci takođe imaju smeđi glavu ali sa karakterističnom crnom mrljom na obrazu. Ženke su obojene kao i mužjaci. **D:** 12,5 – 14 cm, **RK:** 20 – 22 cm.

Stanište:

Nalazimo ga na otvorenim područjima, predjelima sa raštrkanim grmljem, poljoprivrednim površinama i ljudskim naseljima. Gnijezde se pojedinačno, gnijezda prave u dupljama. Polažu 4 – 6 jaja u 2 – 3 legla godišnje.

Hrana i hranjenje:

Hrani se sjemenkama i insektima.

Priručnik je štampan uz finansijsku podršku
Turističke organizacije Gradiška.



**OVAJ PRIMJERAK JE BESPLATAN I
SVAKA PREPRODAJA SMATRA SE
ZLOUPOTREBOM!**

Slika na naslovnoj strani:

Čvorak [*Sturnus vulgaris*]